

3. Сомик А. В. Ліквідність банківської системи: зарубіжний досвід управління / А. В. Сомик, С. О. Шульга // Вісник НБУ. — 2008. — № 12. — С. 6—11.
4. Аналіз банківської діяльності : підруч. / [А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. / за ред. А. М. Герасимовича]. — К. : КНЕУ, 2004. — 599 с.
5. Хіміч Н. О. Управління ліквідністю комерційних банків України в умовах нестабільності фінансових ринків / Н. О. Хіміч // Регіональна економіка. — 2008. — № 3. — С. 76—83.
6. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
7. Чершнев Ю. Особливості циклічного характеру ліквідності банківської системи / Ю. Чершнев, Т. Вербняк // Вісник НБУ. — 2013. — № 5. — С. 56—60.

REFERENCES

1. Mishchenko, V.V. and Somyk, A.V. (2008), “The liquidity of the banking system: economic nature, structure and methodological approach to the analysis”, *Visnyk NBU*, vol. 11, pp. 6-9.
2. Mishchenko, V.V. and Somyk, A.V. (2009), “The liquidity of the banking system of Ukraine: current status, factors and ways to increase the effectiveness of regulation”, *Visnyk NBU*, vol. 1, pp. 34-41.
3. Somyk, A.V. and Shulga, S.O. (2008), “The liquidity of the banking system: international experience management”, *Visnyk NBU*, vol. 12, pp. 6-11.
4. Herasimovich, A.M., Alekseenko, M.D. and Parasiy-Verhunenko, I. M. (2004), *Analiz bankivskoi diyalnosti : pidruchnik* [Analysis of bank activity: textbook], Release by Herasimovich, A.M., KNEU, Kyiv, Ukraine.
5. Khimich, N.O. (2008), “The liquidity management of commercial banks in Ukraine in terms of instability of financial markets”, *Rehionalna ekonomika*, vol. 3, pp. 76-83.
6. Official website of the National Bank of Ukraine, available at: www.bank.gov.ua (access October 15, 2014).
7. Chershnev, Yu. and Verbnyk, T. (2013), “Features of cyclic character the banking system liquidity”, *Visnyk NBU*, vol. 5, pp. 56-60.

УДК 339.187.44:368(447)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМ ПОРТФЕЛЕМ

Кисільова І.Ю., к.ф.-м.н., доцент, *Нагорний Ю.І., к.ф.-м.н., доцент

*Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

**Запорізький національний технічний університет
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64*

inna261973@rambler.ru

У статті досліджено методологічні проблеми формування оптимального страхового портфеля, а також проблеми управління страховим портфелем. Проаналізовано основні функції та принципи формування збалансованого страхового портфеля; також проаналізовано основні етапи формування оптимального страхового портфеля. Визначено фактори (андерайтинг, тарифна політика, ефективне перестраховування тощо), які сприяють формуванню збалансованого страхового портфеля. Проаналізовано структуру портфеля особистого страхування страхової компанії «ТАС»; визначено прибутковість та ризиковість програм. Показано, що найприбутковішою з найнижчим ступенем ризику є програма «ТАС-Капітал», а найвищий ступінь ризику належить програмі «ТАС-Лайф». Загалом компанія має високу прибутковість та досить низьку ризиковість, що забезпечено однорідністю портфеля та специфікою галузі особистого довгострокового страхування. Враховуючи однорідність портфеля страхової компанії «ТАС», доцільним буде застосування пасивного управління, яке передбачає створення добре диверсифікованого страхового

портфеля із задалегідь визначеним рівнем ризику, розрахованим на довгу перспективу. Для розробки подальшої стратегії і тактики прийняття управлінських рішень для страхової компанії «ТАС» застосовано метод побудови матриці БКГ. Охарактеризовано портфель страхової компанії «ТАС» як «дійну корову» та надано рекомендації щодо вибору подальшої стратегії управління страховим портфелем. Для страхової компанії «ТАС» рекомендовано обрати стратегію підтримання конкурентних переваг (HOLD), або стратегію «збору врожаю» (HARVEST). Також рекомендовано підвищити ефективність управління страховою компанією «ТАС». Також доцільним є проведення регулярного портфельного аналізу та аналізу системи управління ціновою політикою СК «ТАС».

Ключові слова: збалансований страховий портфель, страхова організація, управління страховим портфелем.

Кисилева І.Ю., *Нагорный Ю.И. ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И УПРАВЛЕНИЯ СТРАХОВЫМ ПОРТФЕЛЕМ / *Запорожский национальный университет, *Запорожский национальный технический университет, Украина*

В статье рассмотрены методологические проблемы формирования оптимального страхового портфеля, а также проблемы управления страховым портфелем. Проанализированы основные функции и принципы формирования сбалансированного страхового портфеля; также проанализированы основные этапы формирования оптимального страхового портфеля. Определены факторы (андеррайтинг, тарифная политика, эффективное перестрахование), которые способствуют формированию сбалансированного страхового портфеля. Проанализирована структура портфеля личного страхования страховой компании «ТАС»; определена доходность и степень риска программ страхования. Показано, что наиболее доходной с низкой степенью риска является программа «ТАС-Капитал», а наиболее рискованной является программа «ТАС-Лайф». В целом, компания характеризуется высокой доходностью и низкой степенью риска, что обеспечивается однородностью портфеля и спецификой отрасли личного долгосрочного страхования. Учитывая однородность портфеля страховой компании «ТАС», целесообразным будет использование пассивных методов управления, которые предусматривают формирование сильно диверсифицированного страхового портфеля с заранее определенным уровнем риска и рассчитанным на длительную перспективу. Для разработки дальнейшей стратегии и тактики принятия управленческих решений для страховой компании «ТАС» использован метод построения матрицы БКГ, согласно которому портфель страховой компании «ТАС» определен как «дойная корова» и предложены рекомендации по выбору дальнейшей стратегии управления страховым портфелем. Для страховой компании «ТАС» рекомендован выбор стратегии поддержки конкурентных преимуществ (HOLD) или стратегии «сбора урожая» (HARVEST). Также рекомендовано повысить эффективность управления страховой компанией «ТАС», целесообразным является проведение регулярного портфельного анализа и анализа системы управления ценовой политикой.

Ключевые слова: сбалансированный страховой портфель, страховая организация, управление страховым портфелем.

Kisilyova I. Yu., *Nagorny Yu. I. PROBLEMS OF INSURANCE PORTFOLIO FORMATION AND MANAGEMENT / *Zaporizhzhya National University, *Zaporizhzhya National Technical University, Ukraine*

This article is devoted to analysis of insurance portfolio formation and management. Insurance portfolio defines financial reliability of insurance company. Criteria items and aims of insurance portfolio analysis and optimization were defined. Insurance portfolio optimization means reduction of risk value and evaluation of financial reliability. The stages of insurance portfolio optimization process have been defined. The structure of insurance portfolio of personal insurance of «TAS» has been investigated. It has been shown that non-life personal insurance share is insignificant. It has been shown that program «TAS-Capital» is the most profitable and it has the lowest value of risk. Program TAS-Med has the lowest profit and high value of risk. Program TAS-Life has the highest value of risk because of its long-term and uncertainty of surroundings. It has been shown that insurance portfolio of TAS is balanced and optimized with high level of profitability and low level of risk. Matrix methods of portfolio analysis were used for management strategy and tactic elaboration. Matrix «rate of growth/market share» of Boston consulting group has been built and has been used for portfolio analysis of TAS. Considering low rates of market growth and high relative market share one can define insurance portfolio of TAS as «milch cow». For insurance company TAS supporting strategy of competition advantages (HOLD) and harvest strategy (HARVEST) were recommended. It is expedient to choose supporting strategy of competition advantages for company TAS because it isn't at stagnation stage. Recommendations for insurance portfolio formation and management of insurance company TAS have been elaborated.

Key words: balanced insurance portfolio, insurance portfolio optimization, insurance portfolio management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Під страховим портфелем розуміється фактична кількість застрахованих об'єктів або діючих договорів страхування на даній території. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю дослідження методологічних підходів до забезпечення збалансованості страхового портфеля та методів управління ним. Розуміння необхідності забезпечення

збалансованості страхового портфеля стає особливо актуальним, оскільки страховий портфель є основою, на якій базується вся діяльність страховика і яка визначає фінансову стійкість страхової компанії взагалі. Від величини, якості, структури та динаміки страхового портфеля залежать надходження страхових платежів, розмір і коливання виплат страхового відшкодування і страхових сум, рентабельність страхових операцій.

Управління страховим портфелем являє собою систему трьох складових: системи економічного управління, форми підприємницької діяльності (маркетингові стратегії) та органів управління. Отже, підвищення ефективності управління страховим портфелем доцільно здійснювати, починаючи з підвищення кожного з цих трьох факторів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі питання, пов'язані з проблемою формування страхового портфеля, розглядали такі науковці та фахівці-практики: К. О. Граве та Л. А. Лунц, Е. Т. Кагаловська, Л. А. Мотилев, Ф. С. Гуляєв, М. Я. Комов, М. К. Шерменев, Є. В. Коломін та В. С. Куліков, А. П. Плашков, Г. М. Тагієв, Л. А. Орланюк-Малицька, В. М. Родіонова, Ю. М. Журавльов, С. М. Багарат'ян та інші. Питання формування та управління страховим портфелем висвітлено в роботах К. Є. Турбіної, Л. В. Юрченка. Значний внесок у розвиток теорії страхового портфеля здійснили К. Г. Воблий, В. Б. Гомель, В. В. Ковальова, М. Г. Лапуста, Т. А. Федорова, Н. В. Хохлов та інші. У роботах Т. Ю. Юлдашева і Ю. М. Троніна розроблено апостеріорну і прогнозну моделі страхового портфеля.

Більшість дослідників визначають страховий портфель як кількість застрахованих об'єктів або діючих договорів страхування на даній території або в певній страховій компанії. Інші дослідники в поняття страхового портфеля вкладають більш широкий зміст. Так, А. О. Дрібноход [1] вважає, що страховий портфель – це систематизована сукупність страхових ризиків, які прийняті страховиком на страхування залежно від цілей страхової компанії. Комадовська В. С. [2] визначає страховий портфель як сукупність ризиків, які прийняла на страхування страхова компанія (її структурна одиниця або страховий агент). Рязанцев Р. А. [3] вважає, що страховий портфель – це обсяг прийнятих на страхування ризиків і вартісних зобов'язань страховика за сформованою страховою сукупністю договорів. Сушко В. А. [4] визначає страховий портфель як загальну суму страхових ризиків, прийнятих на страхування певним страховиком за усіма або окремими видами ризику, яка характеризує загальний обсяг його діяльності. Ткаченко Н. В. [5] визначає страховий портфель як фактичну кількість укладених договорів або застрахованих об'єктів. Яшина Н. М. [6] вважає, що страховий портфель являє собою вартість страхових ризиків, прийнятих на страхування з набором певних фінансових інструментів, які забезпечують фінансову стійкість страхової організації.

Яшина Н. М. [6] під управлінням страховим портфелем розуміє поточне коригування структури портфеля на основі багатьох факторів, які впливають на структуру всього пакета страхового портфеля, а також зміни в складових частинах портфеля. Сукупність методів та технологій, що застосовуються до портфеля, представляють спосіб управління, який може бути і активним, і пасивним.

Величина та структура страхового портфеля характеризують цілі та завдання страхової компанії на ринку, перелік страхових послуг, які нею надаються. Будь-яка страхова компанія намагається певним чином впливати на величину та структуру страхового портфеля з метою отримання бажаних якісних показників своєї діяльності, втілених в кінцевому результаті – у прибутку.

Управління страховим портфелем дозволяє своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та внутрішнього стану страховика і формувати збалансований страховий портфель як основу стабільного фінансового положення страхової компанії. Тому

дослідження стану та можливостей управління страховим портфелем і забезпеченням його збалансованості є важливим та актуальним питанням.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів забезпечення збалансованості страхового портфеля як основи фінансової стійкості компанії, а також проведення аналізу страхового портфеля страхової організації «ТАС». Для досягнення мети визначено такі завдання: 1) розкрити сутність та функції страхового портфеля; 2) проаналізувати страховий портфель СК «ТАС» та розробити рекомендації щодо його вдосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Страховий портфель – це вартість страхових ризиків, прийнятих на страхування з набором певних фінансових інструментів, які забезпечують фінансову стійкість страхової організації, на принципах еквівалентності, збалансованості та ефективності.

До основних функцій страхового портфеля дослідники відносять такі (табл. 1) [7]:

Таблиця 1 – Функції страхового портфеля

Назва функції	Зміст функції
Функція відбору страхових послуг	Право страховика обирати відповідний тип страхового портфеля, який би забезпечував в майбутньому певну якість та асортимент страхових послуг з урахуванням потреб страхувальників. Ця функція характеризує число застрахованих об'єктів та обсяг страхової відповідальності, який приймається страховою компанією.
Функція диверсифікації страхового портфеля	Зводиться до структурного формування страхового портфеля. Структура портфеля повинна визначатися співвідношенням форм та системою видів страхових продуктів.
Ревізійна функція	Полягає в постійному нагляді та контролі за ефективністю діючого портфеля із урахуванням запланованої прибутковості та рівнем ризику.
Функція формування	Полягає у формуванні «нового» страхового портфеля, його прибутковості і ризику з урахуванням умов діючого портфеля.

Отже, страховий портфель відображає структуру взятих страхових зобов'язань. У свою чергу, обсяг страхових зобов'язань свідчить про майбутнє фінансове становище та динаміку розвитку страхової компанії в подальшому. При такому підході страховий портфель може розглядатися як інтегрований інструмент управління надійністю страховика.

Зазначено, що будь-який страховий портфель можна охарактеризувати за допомогою показників величини ризику та норми доходу. Ризик страхового портфеля – це ймовірність настання страхових подій, за яких страховик може понести збитки, спричинені формуванням розміру та структури даного портфеля, а також певним переліком страхових послуг, що надаються страховиком на ринку [8]. Іншою важливою характеристикою портфеля є його прибутковість, величина якої залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників. До внутрішніх чинників належать рівень збитковості страхової суми за даним видом страхування, величина витрат на ведення справи за рахунок економного витрачання грошових коштів, величина власного утримання з даного виду страхування при здійсненні перестраховальних операцій тощо. До зовнішніх чинників можна віднести ситуацію, що склалася на страховому ринку в сегменті даного виду страхування, величину платоспроможного попиту з боку потенційних страхувальників тощо.

Формування страхового портфеля має відповідати поставленим стратегічним цілям страхової компанії, серед яких можна виділити такі:

- одержання максимального прибутку та збільшення частки присутності на страховому ринку;
- збереження досягнутих позицій на страховому ринку та збереження капіталу;
- забезпечення приросту капіталу.

Зокрема, в процесі аналізу важливо проводити зіставлення структури страхового портфеля страховика з його інвестиційною політикою. Вважається, що чим більше в портфелі договорів короткострокового страхування, тим більше має бути в структурі активів ліквідних засобів (грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій). У розвинених країнах цього правила більш-менш дотримується переважна більшість страхових компаній. В Україні, навпаки, переважна більшість страховиків взагалі не вважає за потрібне узгоджувати політику управління страховим портфелем з інвестиційною політикою.

Збалансований страховий портфель є одним з найважливіших показників платоспроможності та фінансової стійкості страхової компанії. Головна мета формування страхового портфеля складається в досягненні оптимального поєднання між ризиком і доходом. Зазвичай виділяють такі принципи, які враховують при формуванні збалансованого страхового портфеля [9]:

1. Обсяг портфеля повинен бути досить великим; у протилежному випадку ймовірність виникнення збитків та відхилень є великою. Статистичні обчислення будуть більш реальними, якщо кількість договорів страхування (застрахованих об'єктів) у портфелі дозволяє реалізувати закон великих чисел. Існує думка, що необхідно мати в портфелі не менше 1000 договорів страхування, щоб цей закон був реалізований.
2. Портфель повинен бути однорідним (гомогенним). Закони вибірки вимагають, щоб вибірка була однорідною (мається на увазі однотипність ризиків і більш-менш однакові значення страхової суми), інакше не будуть діяти статистичні закономірності. Однотипність ризиків досягається шляхом відповідного їх підбору і на стадії розробки правил та умов страхування, і на стадії фактичного формування страхового портфеля. Гомогенним вважається портфель, у якому відхилення страхових сум від мінімальної і максимальної не відрізняються від середньої страхової суми більш ніж у два рази.
3. Портфель повинен бути диверсифікованим, тобто має бути забезпечена територіальна диверсифікація ризиків і диверсифікація ризиків за часом.

Аналіз якості портфеля проводиться за такими ознаками:

1. Проводиться вивчення видів страхування компанії, фінансових результатів з кожного виду страхування і кожного договору, розподіл видів, договорів страхування та страхових ризиків на сприятливі і несприятливі. Сприятливими вважаються ризики і договори зі стабільним розподілом у часі, оскільки вони добре піддаються прогнозуванню і за допомогою актуарних методів страховик може їх визначити та реально оцінити. Для даних ризиків характерно невелике відхилення між очікуваним і фактично отриманим результатом, тобто статистика по таких ризиках є відомою. Несприятливими відповідно є ризики з протилежними показниками (зокрема нові ризики, статистика по яких відсутня; важкопередбачувані за своїм характером; збиткові внаслідок ринкової кон'юнктури; ризики, які найближчим часом можуть стати збитковими через дії зовнішніх чинників; ризики, що загрожують одноразовим великим збитком (наприклад деякі космічні ризики); довгострокові контракти та договори, якщо темпи зростання інфляції випереджають зростання інвестиційного доходу за ним тощо).
2. Після вивчення та класифікації ризиків аналізується структура портфеля, тобто визначається частка сприятливих, несприятливих і нейтральних ризиків, також оцінюється частка ризиків, на які можна вплинути і на які вплинути неможливо. Зазначається, що частку несприятливих ризиків у портфелі необхідно звести до мінімуму шляхом відмови від укладення подібних договорів або (якщо це можливо) шляхом розробки надійної перестраховальної програми.

Під оптимізацією страхового портфеля зазвичай розуміють зниження рівня ризику і підвищення фінансової стійкості портфеля. Для досягнення цієї мети необхідно здійснювати ефективно і раціонально управління страховим портфелем. Для цього страховики

розробляють цілу систему методів та інструментів управління ризиками формування страхового портфеля.

Визначивши предметну область дослідження щодо оптимізації структури страхового портфеля, важливого значення набуває концептуальна постановка завдання та розробка на її основі послідовності етапів вирішення. Виходячи з цього, можна визначити такі етапи процесу оптимізації структури страхового портфеля [9]:

1. Визначення проблеми.
2. Ідентифікація мети. Серед альтернативних варіантів часток кожного виду страхування (що формують страховий портфель) необхідно вибрати такі, які б дозволили не лише оптимізувати структуру портфеля страхової компанії, але й забезпечити фінансову стійкість страховика.
3. Деталізація визначеної мети дослідження в розрізі конкретних завдань, які потребують вирішення. Зважаючи на особливості дослідження, поставлені завдання є основою формування вимог до оптимізації структури страхового портфеля за рахунок операцій перестраховання.

Зазначається, що формування збалансованого страхового портфеля забезпечують:

1. Андеррайтинг – комплексна робота, яку проводить страховик із прийому на страхування ризиків, включаючи їх оцінку, визначення можливості страхування, вибір оптимального покриття, перевірку відповідності ризиків і клієнтів цілям і завданням страхової організації.
2. Тарифна політика впливає на рівень ризику страхового портфеля. Знижуючи страхові тарифи, страховик прагне збільшити обсяг свого портфеля за рахунок залучення нових клієнтів, однак низькі тарифи не гарантують збільшення кількості укладених договорів страхування, а, отже, і суми страхових премій.
3. Наявність розгалуженої мережі страхових агентів, широкий асортимент страхових продуктів і пакетів ризиків, що підлягають страхуванню, імідж страхової компанії.
4. Вплив кадрової політики обумовлений тим, що наявність висококваліфікованих співробітників, які сумлінно виконують свої прямі обов'язки, дозволяє своєчасно враховувати перераховані фактори і, отже, формувати збалансований страховий портфель, що є запорукою сталого функціонування страхової компанії на ринку страхування.
5. Перестраховання є інструментом досягнення ефекту вирівнювання страхових сум, що є необхідним для дотримання принципу однорідності страхового портфеля.

Управління страховим портфелем здійснюється для досягнення конкретної мети акціонерів страхової організації – досягнення оптимального співвідношення між величиною ризику страхового портфеля та прибутковістю, для чого необхідно переглядати портфель не менше одного разу в рік. На основі такої оцінки фахівці мають робити висновки про необхідність коригування величини та структури страхового портфеля з метою впливу на зростання прибутковості страхового портфеля або зменшення величини його ризику. Крім цього, необхідно здійснювати поточне коригування структури портфеля протягом року на основі моніторингу чинників, що можуть викликати зміни в складових частинах портфеля. Поточне коригування портфеля спрямоване на те, щоб не допустити погіршення проміжних показників (величини та структури страхового портфеля, диверсифікованості, збитковості, власного утримання за портфелем тощо). Сукупність актуарних методів і технічних прийомів, які застосовуються при формуванні та оцінці страхового портфеля, є способом його управління, серед яких виділяють активний та пасивний способи. Активний спосіб управління страховим портфелем передбачає ретельний відбір ризиків, які приймаються на страхування, зміну асортименту страхових послуг, зміну тарифної політики страхової компанії. Пасивний спосіб управління страховим портфелем передбачає створення добре диверсифікованого страхового портфеля з визначеним рівнем ризику, розрахованим на довгу

перспективу. Термін існування такого портфеля передбачає стабільність процесів на страховому ринку. Пасивне управління може бути ефективно застосоване лише до класичного типу портфеля, який складається з традиційних довгострокових та малоризикових страхових послуг [6].

Сигналом до зміни портфеля страхових послуг є не тільки ринкові зміни, але й показники низької прибутковості (нижче нормативної). Отже, прибутковість є тим показником, який змушує переглянути величину та структуру страхового портфеля. Вибір тактики управління залежить від виду портфеля, від професіоналізму андерайтера, прогнозування стану ринку. Навряд чи можна чекати значних позитивних результатів, якщо до диверсифікованого або спеціалізованого страхового портфеля застосувати пасивний спосіб управління, і не виправдати витрати на здійснення активного управління портфелем, орієнтованим, наприклад, на низькі регулярні доходи з невеликим ступенем ризику [9]. Розглянемо структуру страхового портфеля страхової компанії «ТАС» [10] (табл. 2):

Таблиця 2 – Структура портфеля страхової компанії «ТАС»

Назва програми	Страхові внески, %		
	2011	2012	2013
Ризикове:			
ТАС-Мед	0,21	0,24	0,28
ТАС Талісман	0,16	0,17	0,17
Усього	0,36	0,41	0,44
Накопичувальне:			
ТАС-Капітал	3,49	4,53	5,45
ТАС Юніор	7,11	8,07	9,08
ТАС Лайф	89,39	87,40	85,47
Усього	100,00	100,00	100,00

Визначимо прибутковість та ступінь ризику програм особистого страхування страхової компанії «ТАС» (табл. 3):

Таблиця 3 – Дохідність та ризиковість страхового портфеля страхової компанії «ТАС»

Назва програми	Середня прибутковість, %	Середній ступінь ризику, %
ТАС-Мед	74,52	5,46
ТАС Талісман	88,98	8,22
ТАС-Капітал	99,18	1,04
ТАС Юніор	98,97	1,51
ТАС Лайф	88,57	11,84

Як бачимо, найприбутковішою є програма ТАС-Капітал (прибутковість 99,18%), яка має найнижчий ступінь ризику (1,04%). Найнижча прибутковість портфеля складає 74,52% (програма ТАС-Мед), що все одно є показником високої прибутковості. Найвищий ступінь ризику належить програмі ТАС-Лайф (11,84%), що зумовлено довгостроковістю програми та непередбачуваністю зовнішнього середовища. Тож якщо враховувати ключові показники, що підлягають управлінню, компанія має високу прибутковість та досить низьку ризиковість, що забезпечується однорідністю портфеля та специфікою галузі особистого довгострокового страхування.

Можна зробити висновок, що страховий портфель страхової компанії «ТАС» є збалансованим та оптимальним, з високим рівнем прибутковості та з низьким рівнем ризику. Проте навряд чи є доцільною бездіяльність стосовно управління страховим портфелем, якщо на даному етапі всі показники є оптимальними та відповідають нормам, а структура та склад портфеля приносять високий дохід. Враховуючи однорідність страхового портфеля страхової компанії «ТАС», а також його належність до класичного типу портфеля доцільним буде саме пасивне управління страховим портфелем.

Надалі застосуємо матричні методи портфельного аналізу для розробки подальшої стратегії та тактики прийняття управлінських рішень для страхової компанії «ТАС». Для проведення аналізу найчастіше застосовуються матриця «темп росту/частка ринку», розроблена Бостонською консалтинговою групою (БКГ); матриця «привабливість галузі/положення в конкуренції», створена фірмою МакКінсі (McKinsey) для компанії Дженерал Електрик (General Electric (GE)); матриця життєвого циклу галузі фірми А. Д. Литтла (A. D. Little (ADL)) [11,12].

Основна увага в моделі БКГ приділяється аналізу потоку готівки підприємства, що направляється (споживається) на проведення операцій або виникає (породжується) в результаті таких операцій. Вважається, що рівень доходу або витрат готівки перебуває в дуже сильній функціональній залежності від темпів зростання ринку (галузі) та відносної частки корпорації на цьому ринку. Темпи зростання ринку визначають темп, у якому страхова компанія використовуватиме готівку. Прийнято вважати також, що на стадії зрілості та на заключній стадії спаду життєвого циклу будь-якого бізнесу успішний бізнес генерує готівку, тоді як на стадіях зародження та росту бізнесу відбувається, як правило, поглинання грошової маси [11]. Перевагами моделі БКГ є:

- 1) можливість ухвалення рішення щодо характеру стратегії для кожного окремого виду діяльності;
- 2) можливість показати фінансову взаємодію всередині портфеля та пріоритети розподілу ресурсів усередині корпорації для різних господарських підрозділів;
- 3) можливість пропонування способів раціоналізації і для стратегії інвестування та розширення, і для стратегії ліквідації.

Основна аналітична цінність моделі БКГ полягає в тому, що за її допомогою можна визначити не тільки стратегічні позиції кожного виду бізнесу корпорації, але й дати рекомендації зі стратегічного балансу потоку готівки.

Недоліками моделі БКГ є:

- 1) можливість врахування тільки двох показників (темп зростання галузі та відносну частку на ринку);
- 2) не показує напрямок розвитку відносної частки на ринку;
- 3) надмірна концентрація на грошових потоках без урахування ефективності інвестицій (наприклад, інвестування в «зірку» не є завжди вигіднішим, ніж інвестування в «дійну корову», що приносить високий прибуток).

Матриця БКГ для страхової компанії «ТАС» має вигляд (рис. 1):

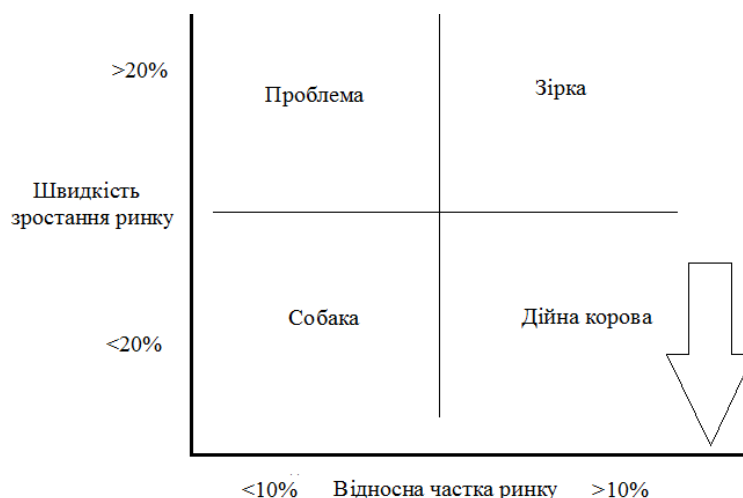

Рис. 1. Матриця БКГ для страхової компанії «ТАС»

Отже, враховуючи низькі темпи зростання ринку (нижнє положення матриці) та високу відносну частку на ринку (права частина матриці), визначаємо портфель страхової компанії «ТАС» як «дійна корова». У цьому випадку доцільно буде обрати одну із таких стратегій:

1. Стратегія підтримання конкурентних переваг (HOLD) – полягає у відстоюванні СГП своїх ринкових позицій з метою збереження досягнутої ринкової частки. Передбачає вкладання певних коштів. Використовується для: «зірок» та «дійних корів».
2. Стратегія «збору врожаю» (HARVEST) – передбачає зменшення маркетингових зусиль стосовно слабких стратегічних господарських підрозділів підприємства, які втрачають свої ринкові позиції і не мають можливості їх поновити, але ще можуть приносити певні прибутки протягом деякого часу.

На основі всього вищесказаного для страхової компанії «ТАС» можна запропонувати такі рекомендації:

1. Необхідно підвищити ефективність управління економічним апаратом страхової компанії «ТАС». Для цього слід провести регулярний аналіз (щорічно) з використанням математичних, статистичних та фінансових методів, спрямованих на визначення та аналіз структури портфеля, його складу, визначення рівня ризикованості та прибутковості існуючого страхового портфеля. Із практичної точки зору актуальною є підтримка стабільності всіх показників: високого рівня прибутковості та низького рівня ризикованості, зниження взаємозв'язку ризику між програмами ризикового та накопичувального страхування.
2. Необхідно підвищити ефективність управління страховою організацією, зокрема визначити місію, стратегію та тактику страховика. Також доцільним є проведення регулярного портфельного аналізу та системи управління ціновою політикою.
3. Необхідно підвищити ефективність діяльності органів управління СК «ТАС» (контроль за роботою BackOffice, визначити цілі підприємства та розробити на їх основі реалістичні плани, заходи щодо підтримки оптимальної структури портфеля, щороку переглядати цілі компанії, працювати з перестраховиками, управляти ризиком та його диверсифікувати, розробляти заходи щодо підтримки рівня прибутковості певних програм (ТАС-Капітал та ТАС-Юніор) та підвищувати прибутковість інших, підвищувати кваліфікацію кадрів, розширювати мережу філій та представництв).

ВИСНОВКИ

Одним із факторів забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є формування збалансованого страхового портфеля. Поняття «страховий портфель» трактують як сукупність укладених страхових договорів, що діють на певній території і характеризують відповідальність страховика перед страхувальниками за прийняті ризики.

Головними ознаками якості страхового портфеля є його збалансованість, однорідність, стійкість та диверсифікація. Структурне формування портфеля визначається співвідношенням між формами договорів страхування (обов'язковою і добровільною), (індивідуальною і груповою) і видами страхування.

Стратегічне управління страховим портфелем можна визначити як процес планування, аналізу та регулювання величини та структури страхового портфеля за допомогою математичних методів, певного набору фінансових інструментів, методів стратегічного управління з метою забезпечення фінансової стійкості самого портфеля, та досягнення стратегічних цілей компанії. Причому в процесі досягнення вказаної мети управління стратегічним портфелем, керівництво страхової компанії визначає та встановлює шляхи вирішення певних стратегічних та тактичних завдань управління портфелем, способи управління портфелем (активний чи пасивний).

Аналіз портфеля страхової компанії «ТАС» дозволив зробити такі висновки:

1. Страховий портфель страхової компанії «ТАС» є збалансованим та оптимальним з високим рівнем прибутковості та з низьким рівнем ризику.
2. Портфель особистого страхування страхової компанії «ТАС» можна вважати однорідним і таким, що належить до класичного типу. Внаслідок цього доцільним буде пасивне управління, яке передбачає створення добре диверсифікованого страхового портфеля з визначеним рівнем ризику, розрахованим на довгу перспективу.
3. Портфель страхової компанії «ТАС» за допомогою матриці БКГ визначено як «дійна королева». Для страхової організації «ТАС» доцільно обрати подальшою стратегією прийняття управлінських рішень стратегію підтримання конкурентних переваг або стратегію «збору врожаю».

ЛІТЕРАТУРА

1. Дрібноход А. О. Підхід щодо вибору страхового портфеля за цілями страховика / А. О. Дрібноход // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2008. — № 635. — С. 63—67.
2. Комадовська В. С. Особливості управління портфелем договорів страхування життя / В. С. Комадовська // Світ фінансів. — 2010. — № 3. — С. 54—57.
3. Рязанцев Р. А. Страховой портфель страховой организации: теоретический аспект / Р. А. Рязанцев // Известия ИГЭА. — 2009. — № 4. — С. 34—37.
4. Сушко В. А. Страхование. Словарь-справочник / В. А. Сушко. — М. : Книжный мир, 2003. — 408 с.
5. Ткаченко Н. В. Страхування : навч. посіб. / Н. В. Ткаченко. — К. : Ліра-К, 2007. — 376 с.
6. Яшина Н. М. Страховой портфель как основа обеспечения финансовой устойчивости страховой организации / Н. М. Яшина // Финансы и кредит. — 2007. — № 20. — С. 84—87.
7. Журавка О. С. Теоретичні основи формування страхового портфеля / О. С. Журавка // Бізнес-інформ. — 2012. — № 5. — С. 201—204.
8. Бойко А. О. Оптимізація портфеля страхових компаній на основі застосування операцій перестраховування / А. О. Бойко // Гроші, фінанси та кредит. Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 1. — С. 160—170.
9. Никулина Н. Н. Основы формирования и анализа страхового портфеля [Электронный ресурс] / Н. Н. Никулина, С. В. Березина // Страховые организации: бухгалтерский учет и налогообложение. — 2010. — № 2. — Режим доступа : <http://www.lawmix.ru>.
10. Офіційний сайт Страхової компанії «ТАС» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.taslife.com.ua>.
11. Белялов Т. Е. Методи та принципи стратегічного управління в страхових компаніях / Т. Е. Белялов, А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 9 (111). — С. 191—200.
12. Николенко Н. Н. Финансовая стратегия страховой компании / Н. Н. Николенко // Управление в страховой компании. — 2009. — № 1. — С. 56—63.

REFERENCES

1. Dribnokhod, A.O. (2008), "Approach to choosing insurance portfolio considering insurer's purposes", *Management ta pydpriemnytstvo v Ukraine: etapy stanovlennya i problemy rozvytku*, no. 635, pp. 63-67.
2. Komadovska, V.S. (2010), "Peculiarities of life insurance portfolio management", *Svit finansiv*, no. 3, pp. 93-97.
3. Ryazantsev, R.A. (2009), "Insurance portfolio of insurance organization: Theoretical aspect", *Izvestiya IGEA*, no. 4, pp. 34-37.
4. Syshko, V.A. (2003), *Strakhuvannia* [Insurance], Knizny mir, Moscow, Russia.
5. Tkachenko, N.V. (2007), *Strakhuvannia* [Insurance], Lyra, Kyiv, Ukraine.
6. Yashina, N.M. (2007), "Insurance portfolio as basis of financial reliability of insurance organization", *Finansy i credit*, no. 20, pp. 84-87.
7. Zhzuravka, O.S. (2012), "Theoretical basis of insurance portfolio formation", *Biznes-inform*, no. 5, pp. 201-204.

8. Boyko, A.O. (2011), "Optimization of insurance organization portfolio using reinsurance operations", *Groshi, finansy ta credit*, no. 1, pp. 160-170.
9. Nikylyina, N.N. and Beresina, S.V. (2010), "Basis of insurance portfolio formation and analysis", *Strakhovye organizatsii buhgalterskiy uchet i nalogooblozhenye*, no. 2, available at: www.lawmix.ru (access October 17, 2014).
10. Oficial site of insurance organization «TAS» (2014), available at: www.taslife.com.ua (access January 30, 2015).
11. Belyalov, T.E. and Ermoshenko, E.M. (2010), "Methods and principles of strategic management of insurance organizations", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (111), pp. 191-200.
12. Nykolenko, N.N. (2009), "Financial strategy of insurance organization", *Upravlenie v strakhovoi kompanii*, no. 1, pp. 56-63.

УДК 334.021

ФОРМУВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА»

Остапенко В.М., викладач

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Україна, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а*

victoriaostapenko1988@gmail.com

У статті доведено необхідність поглиблення досліджень щодо формування та забезпечення ефективного використання фінансового потенціалу публічно-приватного партнерства. Запропоновано науковий підхід проведення комплексного дослідження сутності визначення «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» та надання науково-обґрунтоване трактування цього поняття за допомогою морфологічного аналізу. Проведено морфологічний аналіз трактувань поняття «публічно-приватне партнерство», що дав змогу конкретизувати ключові слова явища ППП. Виділено організаційні та інституційні особливості ППП. Досліджено різні підходи до визначення поняття «фінансовий потенціал» з точки зору його формування та оцінювання. Проведено структурування фінансового потенціалу у горизонтальному і вертикальному розрізі. Враховуючи всі переваги та недоліки кожного з підходів та спираючись на результати морфологічного аналізу, під фінансовим потенціалом слід розуміти сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, що надходять до суб'єктів економічних відносин і дають змогу вирішувати завдання економічного розвитку та можливості їх зростання в перспективі. Запропоновано науковий підхід до визначення поняття «фінансовий потенціал публічно-приватного партнерства» за допомогою морфологічного аналізу, в результаті чого під фінансовим потенціалом публічно-приватного партнерства розуміється фінансово-економічна категорія, що виникає в процесі формування відносин між публічним та приватним секторами та характеризує здатність до об'єднання та залучення фінансових ресурсів обох партнерів, можливостей їх ефективного використання для реалізації суспільно значущих проєктів, досягнення соціально-економічного ефекту. Таке трактування акцентує увагу на особливостях формування та реалізації ППП, а саме на взаємодії його учасників, що є основою процесу управління фінансовим потенціалом ППП.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, фінансовий потенціал, морфологічний аналіз, визначення поняття, ключові особливості, підходи, горизонтальна та вертикальна структура.

Остапенко В.М. ФОРМИРОВАНИЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «ФИНАНСОВЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПУБЛИЧНО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА» / *Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця, Украина*

В статье доказана необходимость углубления исследования формирования и обеспечения эффективного использования финансового потенциала публично-частного партнерства. Предложен научный подход к проведению комплексного исследования сущности определения «финансовый потенциал государственно-частного партнерства» и предоставлена научно-обоснованная трактовка этого понятия с помощью морфологического анализа. Проведен морфологический анализ трактовок понятия «публично-частное партнерство», позволивший конкретизировать ключевые слова явления ПЧП. Выделены организационные и институциональные особенности ПЧП. Исследованы различные подходы к